

ONA TILI VA O‘QISH SAVODXONLIGI DARSLARIDA DIDAKTIK O‘YINLARDAN FOYDALANISHNING TA‘LIMY AHAMIYATI

Ismailova Asaljon Qutliboy qizi

Urganch Davlat Universiteti Boshlang‘ich ta‘lim yo‘nalishi talabasi

Annotatsiya: mazkur maqolada ona tili va o‘qish savodxonligi darslarida didaktik o‘yinlardan foydalanishning ta‘limiy ahamiyati haqida so‘z yuritilgan. Unda darsni samarali tashkil qilishda didaktik o‘yinlardan foydalanishga ijodiy yondashilgan.

Kalit so‘zlar: boshlang‘ich ta‘lim, ona tili va o‘qish savodxonligi, o‘yin, didaktik o‘yinlar, ijodiy tasavvur, dars samaradorligi.

Didaktik o‘yinlardan foydalanish o‘quvchilar zihnini o‘stirish, tez hisoblash va hamjihatlik, birdamlik, ahillik kabi ko‘nikmalarni shakllantirishda katta ahamiyatga ega. Bilamizki, maktabning 1-sinfiga ilk qadam qo‘ygan har bir bola faoliyatida o‘yin asosiy o‘rin turadi. O‘yin bola hayotining ajralmas qismi hisoblanadi. O‘yin ularning eng sevimli mashg‘uloti bo‘lib, bolalar har qanday mashg‘ulotni o‘yin bilan uyg‘unlashtirgan holda olib borishga harakat qilishadi. Shu boisdan mohir pedagog bola psixologiyasini chuqur anglaganligi sababli bola hayotidan o‘yinni chiqarib tashlamagan holda darslarni didaktik o‘yinlar bilan birga olib borsa ko‘zlagan natijasiga erisha oladi. O‘quvchilar faoliyatida didaktik o‘yinlar ta‘lim jarayonining samaradorligini oshishida katta yordam beradi. Didaktik o‘yinlar orqali bolaning aqliy faoliyati, jismoniy faoliyati va dunyoqarashi kengayadi, atrof-muhit, buyumlar, o‘simliklar, hayvonot olam, tabiat hodisalari, manzaralari bilan tanishadilar.

Ona tili va o‘qish savodxonligidan tashqari boshqa darslarda ham didaktik o‘yinlardan keng foydalaniladi. Masalan, matematika darslarida didaktik

o‘yinlardan foydalanish o‘quvchilar zehni o‘stirish, tez hisoblash ko‘nikmalarini oshirishga yordam beradi. O‘z fanini sevuvchi, kasbining fidoiysi bo‘lgan o‘qituvchi va mohir pedagoglar darslarni tashkil etishda o‘quvchilar qiziqishini oshirish va darslarni jonlantirish uchun turli metod va o‘yinlardan foydalanadi. Bunday metod va o‘yinlar bolalarni darsga bo‘lgan qiziqishlarini yanada orttishiga ular orasidagi do‘stlik, ahillik, birdamlik kabi tushunchalarni shakllanishida, guruh va jamoa bo‘lib **uyishib ishlash, liderlik, boshqaruvchilik qobiliyatlarini, chaqqon va uddaburon** bo‘lish kabi keng ko‘lamdagi bir qator tushunchalarni shakllanishida katta rol o‘ynaydi. O‘yin asosida o‘tilgan darslar xotirada uzoq vaqtgacha saqlanib qoladi. Qolaversa, bunday noodatiy darslarni o‘quvchilar ham yaxshi ko‘radilar.

Didaktik o‘yinlar ta’limiy o‘yin sifatida bolalarning yosh xususiyatlariga mos keladigan o‘yinlar sirasiga kiradi. Didaktik o‘yinlarning muhim belgisi undagi qoidalarning mavjudligidir. Zero, boshlang‘ich sinf o‘qituvchilari uchun didaktik o‘yinlar bilim olishning faollashtiruvchi ish turlaridan biri bo‘lib o‘quvchilarda tafakkur, og‘zaki va yozma nutq ko‘nikmalarini shakllantiradi. Didaktik o‘yinlar o‘quvchilar uchun qiyin bo‘lgan bilim olish jarayonini yengillashtiradi. Didaktik o‘yinlar o‘qish darslarida o‘quvchilarning qiziqishini o‘stiruvchi vosita hisoblanadi. Ta’limiy o‘yinlardan, mavzuga oid oddiy qiziqarli savol-javoblardan darsning ma’lum qismida foydalanish lozim. Boshqotirma, tez aytish kabi musobaqali o‘yinlar muntazam o‘tkazib turilsa, o‘quvchilarda ma’lum bir ko‘nikmalar hosil bo‘lib boradi. Dars jarayonlarida o‘yinlarni to‘g‘ri tashkil etish va o‘tkazishda vazifalar, qoidalar va ularning natijalarini tashkil qilishni aniq belgilab olish lozim.

Darslarda o‘tkazilgan didaktik o‘yinlar orqali bolaning tortinchoqlik, xato qilishdan qo‘rqish kabi noqulayliklari barham topadi. O‘yin orqali jamoada ishlashni o‘zi bajarayotgan vazifaga ongli yondashishni, zimmasidagi mas’uliyatni his qila boshlaydi. Ta’lim jarayonida o‘quvchilar ongiga singdirilayotgan nazariy bilimlarni

amaliyotlar bilan birga tushuntirilsa mustahkamlanib boriladi. Aynan dars davomidagi amaliyotlar, ya'ni turli xil interfaol metodlar, didaktik o'yinlar, multimedia dasturlari orqali bola ongida tabiat hodisalarining sirini o'zlashtirish, ijtimoiy faol hayotdagi munosabatlar, muomila madaniyati va hattoki badiiy estetik tarbiya ham shakllanadi.

Ta'lim jarayonida qo'llanadigan didaktik o'yinlar ikki xil tasnifga ega bo'lib, ular: 1) mazmuniga ko'ra: tinch o'yinlar, harakatli o'yinlar, aralash turdagi o'yinlar va 2) amalga oshish shakliga ko'ra: musobaqa o'yinlar, sahnali o'yinlar.

Didaktik o'yinlarni xilma-xil tarzda tashkil qilish mumkin. Rasmlar, tarqatma materiallar, meva va sabzavotlar, turli geometrik shakllardan ham foydalanish mumkin. Didaktik o'yinlar maqsadiga ko'ra 4 omilni o'z ichiga oladi:

1. O'yinning vazifasi.
2. O'yinning harakati.
3. O'yinning qoidasi.
4. O'yinning yakuni.

Har bir didaktik o'yinni boshlashdan oldin o'quvchilarga o'yinning qoidasi, shartlari, mazmuni, yakuni qanday bo'lishi kerakligi o'qituvchi tomonidan tushuntiriladi. Hammasi tushuntirilib bo'linganidan keyin o'yinni boshlashga ruxsat

b

e

r

i

l

o

sh

i

k

o

M

a

s

Research Science and
Innovation House

Hamma fanlardan birday ma'qul bo'ladigan “Ortiqchasini top” o'yini ham o'quvchilar qiziqishlarini oshirib boradi. Bu o'yinda mavzularga qarab o'yin shartlari turlicha bo'lishi mumkin.

“Piktogramma” o'yinida turli kasb egalarining rasmlari tasvirlangan kartochkalar o'quvchilarga tarqatiladi. O'quvchilar tasvirlangan rasmdagi kasb

egalari to‘g‘risida ma‘lumot berishlari kerak. Tasvirlangan kasb nomini, qanday ish bilan shug‘ullanishi va qayerlarda ishlashlari to‘g‘risida bilganlarini gapiradi. O‘quvchilar tomonidan berilgan javoblarni o‘qituvchi qo‘shimcha ma‘lumotlar bilan to‘ldiradi. Agar o‘quvchilar kartochkalarda tasvirlangan kasb egalari nomlarini topmasa bu kartochka boshqa o‘quvchiga beriladi. O‘yin shu tariqa davom ettiriladi.

“**Mo‘jizalar maydoni**” o‘yinida kasb nomlari harflar sonini hisobga olib qog‘ozga katakchalar chiziladi. O‘ylangan kasb nomi shu katakchalar soniga teng kelishi kerak. O‘quvchilar katakchalarning soniga qarab harflarni aytishadi. O‘qituvchi o‘quvchilar aytgan harflarni katakchalarda borligini ko‘rsatadi. Keyin o‘quvchilar qolgan harflarni ham aytib o‘tishadi. Oxirida o‘quvchilar kasb nomini topishadi.

Xulosa qilib shuni aytishimiz mumkinki, bugungi dunyo miqiyosida axborot kommunikatsiya tizimining yuksak darajada rivoj topib borayotganligi va bu boshqa sohalar qatorida ta‘lim jarayoniga ham kirib kelib, uni yanada sifatli tashkil etishga o‘z ta‘sirini ko‘rsatayotganligi ehtiyojidan kelib chiqib, shuni aytish mumkinki, boshlang‘ich ta‘lim o‘qituvchisi texnika va texnologiyani chuqur bilishi, tahlil qila olishi va yangilik yaratilish darajasida bilimli va mahoratli bo‘lishi juda muhim.

— Buning uchun boshlang‘ich sinf o‘qituvchisi darsni tashkil etish jarayonida barcha o‘quvchilarga tushunarli, oson, qiziq bo‘lgan usullarni tanlashi va qo‘llay olishi, ko‘rgazmali materiallardan foydalanishi, innovatsion texnik vositalarni tadbiq qilishi, ta‘lim oluvchilarni ijodiy, mustaqil ishlashga undashi, didaktik o‘yinlardan to‘g‘ri va unumli foydalanishi maqsadga muvofiqdir.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Umumiy oʻrta taʼlimning Davlat Taʼlim Standarti va oʻquv dasturi (Boshlangʻich taʼlim).- Toshkent, 2017.
2. Yoqubov Sh., Mustafoqulov R. Grammatik oʻyinlar orqali oʻquvchilarni faollashtirish// Yigirma birinchi asrda oʻzbek tili taʼlimi masalalari.-T.: Alisher Navoiy nomidagi Oʻzbekiston Milliy kutubxonasi nashriyoti, 2007.
3. Azimova I., Mavlonova K., Quronov S. va b. Ona tili va oʻqish savodxonligi. 1-sinf. Oʻqituvchilar uchun metodik qoʻllanma. - Toshkent: Respublika taʼlim markazi, 2022.

Research Science and
Innovation House